ЛІТОПИС
Українсько-Канадійського 60-ліття

Вінніпеґ 1951

Накладом Українського Народного Дому
в Вінніпеґу, Ман.

Літопис
Українсько-Канадійського
60-ліття

ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ В ВІННІПЕҐУ

Вінніпеґ **1951**

Накладом Українського Народного Дому в Вінніпеґу, Ман.

МОТТО:

"І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо ґраніт;
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ".

Іван Франко

"ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА" — ТРІЮМФ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ

"Чотири роки я чекав на цю книжку, а десять літ мріяв про неї". Такими словами почав коротку відповідь голова

С. Ковбель (зліва) — один з найстарших членів Українського Народного Дому у Вінніпеґу, який збирав матеріяли до "Пропам'ятної Книги", і *проф. Яр. Рудницький* — член Почесної Комісії, яка роздавала книги на святі Українського Народного Дому. За ними стоси оправлених примірників "Пропам'ятної Книги".

Українського Народного Дому у Винипеґу, п. Іван Трач, коли суддя Арсенич в імени почесної комісії вручив йому пер-

шому свіжо-видану “Пропамятну Книгу” Українського Народного Дому.

Свято з нагоди видання “Пропамятної Книги” відбулося в суботу 30-го вересня 1950 року в Українськім Народнім Домі у Винипеґу. Для членів Українського Народного Дому та його заряду видання монументальної книги було дійсним тріюмфом і глибоким душевним задоволенням з тої великої праці, що її Український Народний Дім у Винипеґу проробив на культурно-мистецькому й освітному полі впродовж кількох останніх десятиліть, як піонір і провідник серед Народних Домів у Канаді.

Свято, на якім було приблизно 200 осіб, почалося спільною вечерою. Після вечері відбулася святочна програма з промовами й концертовими виступами. Вона закінчилася врученням „Пропамятної Книги” членам Українського Народного Дому та приявним гостям. Та після закінчення програми ніхто ще не хотів йти додому і пару годин проведено на дружних балачках та гуртовім співі. Старші члени Народного Дому нагадали собі часи, коли Народний Дім стояв на вершку своєї діяльности і драматичне мистецтво буйно процвітало по театральних сценах Винипеґу. Проспівано майже усі “Вечорниці” Ніщинського та багато народних пісень.

Першим на програмі після вступного слова І. Трача, що був господарем свята, промовляв проф. Л. Білецький. Розділ за розділом він подавав огляд та оцінку “Пропамятної Книги”, називаючи її “літописом”.

Другим промовцем був В. Казанівський, член Видавничої Комісії. З домішкою тонкого гумору він схарактеризував сумної памяти часи т. зв. “джекомахії”, як контраст до зусиль т. зв. просвітян, які закладали основи під культурне життя Винипеґу.

Данило Лобай, який перебрав редаґування й коректу книги після занедужання проф. Дорошенка, говорив про силу і чар української культури, що їх навіть комуністи українського роду не могли як слід викорінити зі своєї діяльности помимо ріжних утисків і наказів згори.

Проф. Я. Рудницький говорив, що „Пропамятна Книга” є добрим початком видавничої діяльности, що її Український Народний Дім має в пляні на будуче. Вона є також важним додатком до українського друкованого слова в Канаді та

джерелом всесторонної інформації про культурний рух наших переселенців.

Почесна комісія, яка складалася з судді Я. В. Арсенича, посла Н. В. Бачинського і проф. Я. Рудницького, вручила перші три "Пропамятні Книги". Першу, як згадувалося, вручено голові І. Трачеві, другу Семенові Ковблеві, який збирав матеріяли для книги і приїхав з Торонто зі своєю дружиною, щоб бути приявним на святі, а третю вручено через проф. Рудницького проф. Д. Дорошенкові, першому редакторові книги.

Після вручення перших трьох книг ділова комісія, до якої входили О. Пасічний, П. Ґаєвський і П. Семотюк, вручили книжки іншим членам і гостям.

Слід зазначити, що багатьох із перших піонірів Народного Дому й товариств, що при ньому льокувалися, вже не було на цьому великому святі, де безперечно належалося б їм місце. Не було Т. Д. Ферлея, який був душею культурно-освітної праці у Винипеґу та довголітним головою Українського Народного Дому. Не було Мирослава Стечишина, Й. Богоноса та інших, які поклали багато мозольної праці для збагачення духового життя українських поселенців не тільки у Винипеґу, але й по всій Канаді. Сліди їхньої праці були замітні того вечора.

Не можна було не звернути уваги на приявність о. прот. В. Кудрика, який також має велетенські заслуги перед нашим громадянством в Канаді, а зокрема у Винипеґу, де він був одним з найперших, що почали сіяти зерно освіти, культури й культурности у Винипеґу, — зерно, що розцвілося буйним квітом по широких степах Канади. Того вечора він символізував працю, ідеї і плоди тих, що відійшли у вічність.

Зі зворушенням промовляв старенький Семен Ковбель, радіючи, що він дочекався такої великої хвилі, яку він назвав найщасливішою в своїм довгім віку. В той же час відчитано привітальну телеґраму від Антона Ковбля з Африки, сина Семена, що був головою Народного Дому в 1931-33 роках.

Свято 30-го вересня 1950 року було великим Тріюмфом для Українського Народного Дому у Винипеґу.

І. Г. С.

Перший піонір-поселенець в Канаді Василь Єлиняк і Т. Д. Ферлей, громадський діяч і довголітний голова Українського Народного Дому в Вінніпеґу.

СЛОВО В. КАЗАНІВСЬКОГО
ПРО ПРОПАМ'ЯТНУ КНИГУ

Отворення Українського Народного Дому у Вінніпеґу 24 вересня 1916

СЛОВО В. КАЗАНІВСЬКОГО ПРО „ПРОПАМ'ЯТНУ КНИГУ"

(Промова виголошена на святі з приводу видання "Пропам'ятної Книги", що відбулося 30 вересня 1950 р. в Українськім Народнім Домі у Винипеґу).

Вп. Члени Українського Народного Дому й Поважані Гості!

Нині ми святкуємо свято з нагоди появи "ПРОПАМЯТНОЇ КНИГИ", котру видав своїм старанням і великим коштом Український Народний Дім у Винипеґу.

Проф. Дмитро Дорошенко.

Те свято для мене являється, коли сказати по правді, одним з найбільших свят, які коли я пережив, відколи я ступив ногами на канадійську землю. Були ріжні свята і вони пройшли, минули і мали піти в забуття. Та нинішне свято є тим, що те все, що пройшло, стане нам знову перед очима; коли ми отворимо ту книгу і почнемо читати, то побачимо все те минуле мов у зеркалі.

Не мало все те коштувало праці, труду та часу. Однак задуману справу доведено до щасливого закінчення. І тому то те свято для мене є одним з найкращих. Я вірю, що і для вас усіх тут те саме. Перед нами книга, в котрій по найстараннішій можности є зібране наше життя-буття отут в новій нашій вітчині Канаді.

Передімною нині пересуваються як на фільмовій стяжці пережиті літа тут в Канаді, а особливо в Винипеґу. Від першого мого кроку на канадійську землю все мені перед очима. Оті склепи на Ґіґінс вулиці, коли я зійшов з сіпіарської стації, перші мені впали перед очі, де можна було купити вбрання, черевики, хліб, ковбасу, годинник, сіно, муку, сокиру й оселедця та всі інші делікатеси в одному склепі. Ще мені перед очима ті написи на склепах: Русько-Польська ковбаса, Русько-Польський барбер і тому подібні.

А перші сходини де були насамперед, як не в готелях, в пул-румах, при пиві та горілці, та знову з буками в руках при білярдових кулях. В тих то готелях, в пул-румах починалася перша "освіта" наших бідних українських іміґрантів. При шклянці пива, при келішку горілки ширилась та "освіта" аж до часу, коли вкінці розвязувалася розбиттям голови кільком отими буками або вибиттям зубів.

Молоді наші парубки гуляли як дикі коні по степу, пропиваючи гірко запрацьований гріш, а тим самим ширили неславу для всіх нас та здобували згірдливе імя для нас всіх, імя "ґалішенів". А чи не в тямці ще нам оті забави чи весілля, де мусіли бути на сторожі поліцаї перед тими дикими Джеками, як їх тоді називали? А чи не були такі випадки, де на весіллю побили декого до смерти, чи порізали ножами? Можна багато навести фактів з початків нашого життя тут на канадійській землі.

В таких то обставинах, як ось ті, почали одиниці робити стрим отому всему гуляйполю. Почали орґанізувати товариства, театральні гуртки, щоб тим способом якось запобігти отому всьому нещастю, яке загрожувало нашій молоді.

Поволеньки, тяжкою працею, з посвятою часу, здоровля і навіть матеріяльних витрат, ті товариства, ті гуртки робили свою роботу. Приготовляли представлення, концерти, устроювали товариські забави. Ще й тоді, коли освітна робота поширювалась, коли устроювано яке представлення чи концерт, то при дверах треба було ставити сто-

рожу, щоб та розгнуздана, запита джекомахія не вдерлась до салі і не наробила бешкету. І так крок за кроком, невсипущою працею отих товариств, а головно їх проводирів, вдалось оте гуляйполе ліквідувати, давши їм до зрозуміння, що чейже вони не є дикі звірі чи якісь дикі ботокуди, а люди. Рік за роком, завдяки тим товариствам, згірдливе імя ґалішен можна було чути все рідше, а вкінці оте імя зовсім загинуло, як і пропали ті, через котрих те імя нам прищіплювали.

Василь Єлиняк,
перший українець піонір-поселенець, прибув до Канади в 1891 р.

Почали виходити українські часописи, товариства почали збирати бібліотеку й почалось цілком нове життя. Часопис "Український Голос" найбільше причинився до того, що ми перестали бути австріяками, русинами, ґаліціянами чи буковинцями, а стали українцями.

Оте все проходило, миналось і здавалось, що піде та вся щира муравлина праця в забуття, й ніхто ніколи не довідається про наші початки тут у Канаді. Які ті початки були трудні, яких змагань треба було вживати, які труднощі переборювати, щоб бути там, де ми нині є як українці.

Коли нині по всій широкій Канаді є сотні Народних Домів, церков, наукових інституцій, так отверто можна сказати, що це заслуги тих початкуючих товариств, що по-

клали перші підвалини під українське життя тут в Канаді. Такі то товариства створили й нинішний Український Народний Дім у Винипеґу, і їх то заслугою є те, що вся та праця, всі ті труднощі, змагання до кращого не пропали. Не пропали тому, що це все зібране, може й не точно, може і не в повноті в отій книзі.

Однак все, що було можливо зібрати з нашого життя-буття від початків нашого культурного життя тут в Канаді, є там поміщене. Не є це книга, в котрій було б поміщене все життя українців в найточніших подробицях. На таке треба було б видати десять таких книг, а може й більше. В кожному разі, на ті обставини, в яких ми сьогодні знаходимось, і хто ту всю працю зібрав, хто доклав старань, щоб та праця була гідною себе, так думаю, що зроблено багато й подано все, що могла видавнича комісія зробити. Бо як я сказав, треба би видати таких десять або більше книг, щоб описати все з нашої минувшини-бувальщини тут в Канаді.

Не забуваймо також і того, що те, що ви будете читати в тій книзі, так це не є літературна творчість якихось там вчених, з покінченими високими школами. Праця, яка є вміщена в тій книзі, це в подавляючій більшости спомини звичайних людей з порепаними від праці руками. Коли поглянете на знимку видавничої комісії, так побачите там звичайних робітників, котрі посвятили свій час, віддали немало труду та праці, щоб оця Пропамятна Книга побачила світ Божий. Не була це легка справа. Та щира праця тих, що писали до тої книги, щира праця того, що зібрав і впорядкував той матеріял, і довів до щасливого закінчення тої всеї праці, а найголовніше, послідна редакція і коректа, котру зробив пан Лобай, увінчались щасливим успіхом. І ось тут від видавничої комісії складаю щиру подяку добродієві Ковблеві за щиру працю, що зібрав і переписував всі матеріяли, проф. Дорошенкові за першу редакцію, а добродію Лобаєві за послідну редакцію і коректу.

Перед нами нині лежить пишно видана заходом Українського Народного Дому в Винипеґу "ПРОПАМЯТНА КНИГА". Ми члени того ж Українського Народного Дому повинні бути гордими з того, що заходом нашого товариства видано книжкою те, що мало пропасти, про що ніхто ніколи не міг би довідатись. Та книга буде для кожного, хто її буде читати, тим самим, як ми оглядаємо нині знимки

з молодечих літ, ті старі листи, що ми переписувались зріднею в старому краєві, а переглядаючи їх, ми неначе молодіємо, починаємо наново жити.

Бо чи не хочеться жити, коли пригадається оті всі тернисті дороги, котрими нам приходилось ходити, творити нове життя в початках нашого побуту тут в Канаді? Чи ми старші вже, посивілі, не молодіємо, коли глянемо на оті знимки наших хорів, в котрих колись кипіло життя, життя молоде, що зложене на вівтар для піднесення української пісні, штуки та культурного життя?

Прийміть же оту книгу до своїх рук, читайте її уважно, не пропустіть нічого. Приглядайтесь до знимок людей, на-

Хата першого українця переселенця в Канаді.

віть тих, що може нема їх між нами, а котрі спільно з нами творили оте нове життя, то вірю, що ви будете молодіти й рівночасно будете вдячні за те, що те, що, здавалось, було присипане порохами, мало піти в забуття, відгребане нашим товариством і нині є надруковане не тільки для нас, а й для будучого покоління.

На кінець скажу ще ось що: прошу мати совість і серце щодо критичних заміток з вашої сторони щодо тої Пропамятної Книги. Видавнича комісія уживала всіх можливих зусиль та старань насамперед, щоб писали свої спомини хто тільки може. Щоб присилали знимки до поміщення в тій книзі. Через два роки комісія барабанила в пресі і приватно писано листи до ріжних людей, щоб написали свої

спомини. І те все, що нам вдалося дістати чи зібрати, ми помістили в тій книзі. От і тому я звертаюсь до вас, щоб не було таких питань: а чому нема поміщено в книзі того а того, а чому нема поміщеної знимки тої чи тої? Бо відповідь на ті питання не може бути інша, як тільки така, що не поміщено тому, бо того не отримано.

ЛЕОНІД БІЛЕЦЬКИЙ

В СВОЇЙ ХАТІ СВОЯ ПРАВДА І СИЛА І ВОЛЯ

про

ПРОПАМ'ЯТНУ КНИГУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО ДОМУ В ВІННІПЕҐУ

1951
Вінніпеґ

Printed by
Trident Press Ltd., 210—216 Dufferin Ave., Winnipeg, Man.

І. УКРАЇНСЬКІ ПІОНЕРИ В ВІННІПЕГУ.

Року 1950 вийшла з друку „Пропам'ятна Книга Українського Народнього Дому в Вінніпеґу". Матеріяли до цієї книги зібрав і написав Семен Ковбель. Зредаґував Проф. Д. Дорошенко і Д. Лобай. Видано її заходами й коштом Українського Народнього Дому в Вінніпеґу. Друкувалась вона в друкарні „Українського Голосу". Обіймає „Книга" 863 стор. гарного друку й багато ілюстрована численними знимками. Вже один зверхній вигляд її великої вісімки в гарних різної барви полотняних політурках приваблює око і притягає зацікавлення, щоб її переглянути і сторінка за сторінкою прочитати.

Обсяг її змісту обіймає вісім великих розділів. Кожний із них складає собою викінчену цілість, як темою, так і викладом змісту. Вже сам спосіб розпологу матеріялу й підбору його свідчить про те, що „Книга" ця опрацьовувалась із великою любов'ю.

Український Народній Дім у Вінніпеґу є найстарша громадська установа в Канаді. Заснований в 1913 році, він нараховує вже 37 років свого існування і праці. І Заряд Українського Народнього Дому задався гарною метою розкрити перед своїми членами, особливо молодими, що історію своєї установи не знають або призабули, всю діяльність Дому від самих початків його існування і тим увіковічити пам'ять про нього перед своїми нащадками в першу чергу і перед українством у Канаді взагалі, щоб колишня слава його не пропала а розповіла майбутньому поколінню, які початки були, що він зробив для української ідеї і яку ролю він відіграв в житті й розвитку українського народу в Канаді. Так повстала ідея „Пропам'ятної Книги". Але легко було започаткувати думку видання такої книги. Далеко трудніше її було здійснити. Найтяжчою проблемою для Заряду Українського Народнього Дому було, кому доручити опрацювання цієї Книги. І Заряд Дому спинився на одній особі, що найліпше знав його історію, бо не тільки був її свідком, але сам і творив її, посідаючи найрізноманітніші таланти, що яскраво виявлялись на протязі його всієї діяльности. Тією особою був один із найстарших членів На-

роднього Дому і найактивніший працівник його, Семен Ковбель. Йому Заряд Народнього Дому й доручив таку відповідальну працю.

Семен Ковбель, не дивлячись на свій вік, радо взявся за цю роботу. І не дивниця, володіючи літературним хистом як у ділянці поезії, так і в драматичній творчості, аматор співак, актор і режисер С. Ковбель мав найбільше можливостей і вільного часу, щоб таку працю підняти і з успіхом її докінчити. До рук С. Ковбеля й був переданий увесь матеріял, щоб його опрацювати й підготовити до друку. Кількорічна праця С. Ковбеля увінчалась успіхом; доказом цього є сама „Пропам'ятна Книга", яку кожен член Народнього Дому і кожний українець дістане до своїх рук і прочитає. І можу запевнити, що не буде жалувати ніхто, що возьме цю „Книгу" й почне читати.

З першого розділу читач насамперед пригадає собі в короткім зарисі історію Канади, свою теперішню Батьківщину, в якій він зріс, виховався і в праці здобуває собі засоби до життя. В цій історії він спинить свою увагу на найцікавішім моменті для себе, як українця, на впрост легендарній історії трьох зерен ярої пшениці, що випадково попали до кварти озимої пшениці, що була привезена із Поділля Західної України. З тих трьох зерен повстала канадійська пшениця „Ред-Файв", що кожного року покриває золоті степи Західної Канади. А поруч цієї чисто української пшениці повстав р. 1904 другий рід пшениці „Маркіз", виплеканий через схрещення української пшениці, одно посіяне зерно якої схрещене в ЗДА (коли виросло і зацвіло) із родом пшениці з Індії, дало новий сорт пшениці, що дозріває до 100 днів.

Але найцінніша сторінка з цього розділу — початки української еміграції (стор. 48). Рік 1891 — історична дата перших українських піонерів у Канаді. Незабаром р. 1951 сповниться 60 літ, як із села Небилова Калуського повіту Західної України прибули два перших відважних мужів: **Іван Пилипівський** і **Василь Єлиняк.** В околиці **Една** (тепер **Стар)** в Алберті І. Пилипівським був започаткований перший осідок українського поселення звідки, заохочені інші українські поселенці, стали заселювати Західну Канаду. Там же осів і В. Єлиняк. Ці два визначних українців стали батьками українського піонірства в Канаді, бо вони саме

започаткували історію української частини Канади, започаткували велику культурно-господарську місію, що перероджувала первісні несходимі прерії й дикі ліси Західної Канади в цвітучі врожайні поля Альберти, Саскачевану й Манітоби. Тільки вдумаймось у це велике діло цих двох перших апостолів українського роду, цих скромних і допитливих шукачів щастя, і ми зрозуміємо, що їх ініціятива стала великим ділом майбутнього, глибоким фундаментом всього того, що на терпінню, тяжкій праці і високій жертвенній місії зросло все те, що український народ в Канаді має і чим ми, українці, тепер пишаємось, як другий нарід на цих трьох західніх теренах Канади, гордимось, як нащадки їх на канадійській землі. Дальші піонери тільки продовжували велике діло окультурування і збогачування Канади, що завдяки їм стала врожайною, багатою і цвітучою країною. За цими першими піонерами, що клали основи для матеріяльного добробуту, йшли ними ж започаткована церква і школа. Бо тільки вони ті прості з мозолястими руками піонери не забули за Бога, за свою прадідівську віру й за школу для дітей своїх.

Селяни-хлібороби, що осіли на фармах, ремісники, що осіли в містах, і робітники, — це ті катеґорії українського населення, що стали основою канадійських українців на початках їхнього поселення в Канаді. За ними пішли священики і вчителі, що виконували духову місію, задовольняючи релігійні та культурно-освітні потреби для свого народу на новій землі. Нарешті появляються й перші піонери з університетськими диплвомами: учителі, лікарі, адвокати, агрономи, фармацевти, дентисти: Орест Жеребко, Григорій Новак, Ярослав Арсенич, Кирило Продан, Михайло Лазечко, Манолій Мігайчук. Повстають дві головні українських церкви: греко-католицька і православна; Рідні Школи, учительський семинар в Брендоні, Інститути: Петра Могили й М. Грушевського, Бурса ім. А. Коцка. Це ті перші шкільні заклади, перші бурси, де виховувались українські діти й молодь, перші вчителі й професіоналісти, що клали основи під культурне й організаційне та бизнесове життя вищого типу.

Українців до Канади прибувало все більше й більше. На 1941 рік офіціяльна статистика виказує українських імігрантів уже 106.550 осіб. Із них до року 1911 приїхало до

Канади понад 80,000 осіб. І саме ця кількість складає ті перші піонерські кадри на всіх відтинках українсько господарського і культурного життя і праці. До 1941 р. вроджених у Канаді нараховувалось аж 199.379 осіб. Це свідчить про популяційну життєздатність українців, що прибули до Канади.

II.
ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ

Перші організаційні кроки українців у Канаді виявились і розвивались навколо церкви. Місіонери чину св. Василя Великого, себто місіонери Василіяни були в Канаді першими, що розпочали опікуватись українським греко-католицьким населенням. Правда ще задовго перед тим поодинокі греко-католицькі священики з власної волі відвідували греко-католицьке населення чи з ЗДА, чи зо Львова і задовольняли найважніші релігійні потреби українців. Будувались церкви: перша греко-катол. церква була збудована в Альберті в околиці Една, в місці перших поселенців з 1891 р. Першою церквою в Вінніпеґу була р. 1900 збудована на розі МекҐреґор і Стела церква св. Миколая, що р. 1907 була переіменована на церкву святих Володимира й Ольги. Тоді ж повстала там же через улицю церква оо. Василіян. Р. 1910 відвідав зо Львова митрополит Андрій Шептиський. Цей приїзд Митрополита спричинився до того, що р. 1912 зо Львова прибув до Канади перший український єпископ Никита Будка. І Вінніпеґ став центром єпископської греко-католицької дієцезії на цілу Канаду.

Трудніше зароджувалась у Канаді православна церква, хоч православних українців у Канаді з Буковини і Наддніпрянської України було досить. Але московська православна церква в ЗДА через політичні впливи Москви не могла дочекатись своїх священиків, хоч православні буковинці неераз звертались до свого митрополита в Буковину, щоб прислав їм священиків. Отже першим єрархом православних українців у Канаді був московський митрополит Серафим, а після нього Макарій. До 1918 р. православна церква розвивалась кволо. Щойно повстання української Держави в Києві спричинилось до пожвавлення українського

православного руху на засадах автокефального її існування. Р. 1918 для цієї мети організувався в Західній Канаді Народній Комітет, що до Саскатуну на 18-19 липня скликав Довірочні Збори. Ці збори одноголосно ухвалили „заложити Українську Греко-Православну Церкву в Канаді". Тоді ж було засноване Українське Греко-Православне Брацтво, що мало організувати Укр. Гр.-Правосл. Церкву, утворити парафії, подбати про священиків, заложити семинар і постаратись про єпископа, що в грудні 1918 р. на Соборі в Саскатуні мав бути обраний. Продовження організаційної праці греко-православної Церкви відбувалось на соборах в Саскатуні в листопаді 1919 р. і в березні 1920 р. На цім третім Соборі був доручений провід над цією церквою Митрополитові Антіохійської православної церкви в ЗДА Германосові. А на соборчику в Йорктоні 1922 р. адміністратором Укр. Прав. Церкви в Канаді був обраний о. Семен Савчук і йому було доручено зв'язатись із Укр. Автоk. Правосл. Церквою в Києві, щоб для Канади дістати українського єпископа. І щойно на 4-м Соборі в Йорктоні в липні місяці був обраний на провідника церкви архієпископ Іван Теодорович, який і правив цією церквою аж до р. 1947.

Історія цих двох церков докладно розповідається в цім першім розділі „Пропам'ятної Книги". Релігійно-духові потреби українського народу в Канаді виявили велику організаційну силу по парафіях, навколо яких купчилось українське населення й по центральних урядах, себто Консисторіях та Єпархіях Єпископів. Ця основна організація українців скупчила їх духове життя навколо центральних церковних урядів. Ці дві головні номінації церковні були привезені зо старого краю і начисляють українців греко-католиків на 1941 рік 190.484 особи й православних 88.874 особи. Крім цих основних церковних організацій на 1941 рік нараховувалось ще 19 різних протестантських церков і сект, що всі разом обіймали 26.548 осіб укр. походження.

Другою духовою силою українців були школи. Діти росли і треба було їх учити, щоб не відставали в своїм знанні й вихованні від англійської і французької молоді. В кожнім заселенім тауншипі зроджувалась і розбудовувалась народня школа. Був брак тільки вчителів. Щоб забезпечити школу вчителями, р. 1905 в Вінніпеґу відкриваються курси під назвою „Рутенієн Трейнінґ Скул" на зразок учи-

тельського семинара із предметами українознавства. Курс навчання тривав три роки й р. 1907 з цієї учительської школи вийшло перших 28 кандидатів на учителькі посади. Це ті перші, що понесли світло освіти й культурні надбання свого народу до українських дітей і прищеплювали їх душі до свого рідного. Допомагали в організації шкільництва по Манітобі, Саскачевані й Алберті українці-організатори шкільництва, призначені урядом. Перші школи були двомовні; англійська й українська мова заживались поруч і робили своє культурне діло. Піонери вчителі давали українським дітям знання англійської мови, щоб вони могли йти в ширший світ і знання своєї рідної, аж поки двомовна система не була урядом відмінена. Тоді національну освіту українським дітям стала давати Рідна Школа, зорганізована при церквах та при громадських культурних організаціях, як Народні Доми, Просвіти, Інститути, бурси й інші культурно-громадські організації. Ці школи існують і досі й ведуть свою працю далі, бо національний дух і національна повинність ще не згасли в душах батьків. Найвищим організаційним виявом на культурно-освітнім полі було зорганізування Української Учительської Громади в Канаді, якої перша конвенція відбулася р. 1907 в Вінніпеґу. Т. Ферлей, Я. Арсенич, О. Гикавий, Д. Якімищак, Б. Диделюк,, В. Чумер, В. Саранчук і інші були ініціяторами цієї важної організації.

Поруч хліборобського господарства серед українців розвивалась комерція і торговля. Манітоба й Онтеріо в цім бизнесовім русі заняли перше місце. 4.463 бизнесменів українців, не дивлячись, що цей рід заняття був ще молодий серед українців, число досить поважне. А коли взяти на увагу 13.148 українців, що були запрацьовані в фабричнім виробництві і в приватнім, то торговельно-промисловий рух у Канаді втягнув у своє життя дуже поважне число й українців. Але все таки фармерський рух серед українців був найсильніший. З діда й прадіда хлібороб український нарід і в Канаді до цього роду заняття виявив найсильніший потяг. Безземелля в краю погнало виселенців в Канаду шукати землі, щоб на власній осаді у вільній країні селянин почував себе паном. Ніщо не спинило його здобувати собі землю: ні далекий заокеанський світ, ні безгрошів'я, ні голод, ні холод, ні інші природні трудноці: непроходимі

ліси, незнані кліматичні умови, цілина прерій, — все це трудолюбива душа українця перемогла й поставила його на міцні ноги. Тільки туга за рідним краєм, за народом, від якого поселенці відірвались, пригнічувала душу українця і змушувала будувати Україну тут з її побутом, вірою, звичаями й обрядами. А рідня чудова українська пісня розважала тугу, надавала сенс праці. Національна традиція і любов до своїх культурних віками витворених надбань із бідаків-пересселенців піднесла його на рівень інших народів, що творили свої національні багатства і дали йому силу пережити тяжкі хвилини перших років праці і стати паном на просторах своєї власної землі. Мрія про землю, любов до праці, терпіння й витріваліть українців у Канаді із безземельного бідака, що поневірявся в польській чи московській неволі, в заможного фармера, пана своєї власної землі. Така була місія наших перших піонерів, наших великих трудеників і культуртреґерів у хліборобській культурі. За кілька років хліборобської праці українські фармері вже вибились на перше місце по аґрокультурі ліпших сортів пшениці чи вівса, чи плекання худоби, здобували нагороди на виставах і служили прикладом для змагання і в інших галузях піонерської праці та заповідали дітям, що вчились по школах, університетах, продовжувати їх велике діло на фармерськім ґрунті вже в інших ділянках праці, як професіоналістів. Отакий заповіт залишили наші піонери своїм дітям і внукам вже в їх професіоналістичній галузі їх діяльности. Все це докладно і з одушевленням розповідається в першім розділі „Пропам'ятної Книги".

III.
УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНІЙ ДІМ У ВІННІПЕҐУ

Але центральною частиною „Пропам'ятної Книги" є другий розділ, в якому докладно розповідається історія Українського Народнього Дому в Вінніпеґу і його праця, розповідається аж на 170 сторінках. Це найбільший розділ із усієї „Книги".

Колискою всього громадсько-організаційного життя українців в Канаді безперечно є Український Народній Дім у Вінніпеґу. Коли українство в Канаді матеріяльно стало

вже на свої власні ноги, воно по своїй високо культурній вдачі не могло спинитись на цім першім етапі своєї діяльности розбудовувати тільки свій власний чи родинний, чи особистий добробут. Культурна душа українця потребує вже чогось більшого, вищого і ґрунтовнішого. Старе гасло „свій до свого", любов до свого рідного й жадоба йти на ширше поле праці скоро витворили потребу йти до гурту і спільно будувати українське суспільне життя. „Як кожна поодинока людина чи родина потребує для себе свого власного кутка, так і громада людей, більша чи менша, і цілий нарід потребує такого пристановища. Бо як кожний чоловік чи родина має свої приватні справи, так і кожна громада чи й цілий нарід має свої загальні справи. До виконування тих загальних справ культурні народи організують громадські чи народні доми. Народній Дім це народня установа, де члени даного народу сходяться, обговорюють різні загальні справи й переводять їх у життя. Чим вище стоїть культурний нарід, тим більше має він таких громадських інституцій".

„Щоб і ми, канадійські українці, могли розвиватись і поступати разом з іншими народами, нашими сусідами, нам треба мати якнайбільше таких громадських установ." Так на 117 стор. роз'яснює автор ролю народніх чи національних домів. „В своїй хаті своя правда і сила і воля". Ці вічні слова Т. Шевченка стали девізом і провідною думкою цілого цього розділу.

„Народній Дім може бути читальнею, школою для старших, як і для малої дітвори, може бути політичною народньою трибуною, може бути святинею народнього мистецтва; при ньому можуть творитись всякі торговельні та промислові спілки. І взагалі Народній Дім, оснований на добрих тривких підвалинах, може бути осереднім огнищем народнього життя."

„Український Народній Дім у Вінніпеґу є якраз тим осередком, тим культурним огнищем на початках всієї української іміграції в Канаді, а не лише місцевих українців, бо Вінніпеґ є немов столицею канадійського Заходу і Сходу, де замешкують українці." (ст. 117). В цім суть і сенс ідеї заснування першої громадської установи в Вінніпеґу — Українського Народнього Дому. Але поки прийшло до викришталізування цієї організація, українська громадська думка досить довго бродила по перших гуртках молоді, по ґалях при церквах, по різних мистецьких, співочих і дра-

матичних товариствах, як Т-ва ім. М. Занковецької, ім. І. Котляревського, ім. Т. Шевченка й інш. аж поки р. 1905 парох церкви св. Николая не набув будинок на розі Селкирк і МкҐреґор і не назвав його „Народній Дім". Товариства народжувались далі, як Т-во ім. Кропивницького, Відродження, Драм. Т-во ім. В. Винниченка, Запорізька Січ, Боян. Але всі ці Т-ва уникали слова „українське", бо йшли несвідомо до національної мети: душа українська виявляла підсвідомо свій український дух, але це не знайшла того слова, щоб обняв цілий зміст праці Т-ва. Щойно тоді, як новозаснований „Український Голос" ясно окреслив зміст своєї діяльности, назвавши свій часопис „**Українським** Голосом", а в відозві, що Укр. Голос надрукував. Т-ва „Запорізька Січ", вже ясно було зазначено, що будуть збиратись фонди на організацію українського громадського притулку „**Український** Народній Дім у Вінніпеґу". Ця відозва в „Українськім Голосі" була вміщена першого вересня 1910 року .

Так поступово викришталізувалась думка потреби „Українського Народнього Дому". А 25 вересня 1910 року вже був зложений заходами „Запорізької Січі" Організаційний Комітет, що вів підготовчу працю по організації і будові Українського Народнього Дому. Р. 1912 був виготовлений Статут Народн. Дому й остаточно викінчений в р. 1913. По тому Статутові (див. Проп. Кн., ст. 125-129) Укр. Народній Дім — установа позапартійна й позаконфесійна і навіть так далеко пішов цей Статут, що в парагр. 8, точка б, щоб оминути різні релігійні спори, зазначив: „До Заряду можуть бути вибрані тільки члени світського стану". Р. 1913 Український Народній Дім заінкорпоровано, а р. 1916 Укр. Нар. Дім придбав будинок на розі Боровс і МкҐреґор, в якому перебуває ця громадська організація аж до сьогодні.

24 вересня 1916 р. в Вінніпеґу — небувале свято: Народній Дім був врочисто відкритий. Поверх 2,000 українців взяло участь у святі. Відкривав свято Т. Ферлей. І з листопада місяця т.р. Український Народній Дім розпочав свою національну роботу. Були виголошені відчити на найрізноманітніші теми, проголошені театральні вистави аж трьох товариств співочих: „Боян", ім. М. Занковецької й ім. І. Котляревського. Нарешті вечіркові забави. Отже культурна праця й гуртування українців в одну громаду, — цими двома завданнями Народній Дім у Вінніпеґу розпочав свою

працю. Все українство Вінніпеґу тягнулось до своєї першої національної оселі. Перших 15 років праці Українського Народнього Дому визначились на всіх ділянках життя українців у Канаді. В ньому організовано розпочалась консолідаційна праця всіх українців. Укр. Народній Дім пляново об'єднав у своїх мурах все найталановитіше українство на полі культурної праці. Можна сміливо сказати, що то були найактивніші роки, працювали найзавзятіші люди, і творили діло найвищого національного підйому в ті часи. Найкращий хор, найліпші театральні дружини, найталановитіші диригенти, співаки, режисери знаходили своє місце в Народньому Домі й поле для попису в українськім мистецтві. Українські народні звичаї й обряди там культивували свій національний дух і прадідівські традиції. Роковини Т. Шевченка, Різдвяні й Великодні свята там знаходили свій найкращий національно-обрядовий вияв. В Народнім Домі ожила Україна в її найрізноманітнішій традиції та в історичнім оновленні. В Нар. Домі купчили свої сили і здібності і найвизначніші українські діячі, як Т. Ферлей, М. Стечишин, Я. Арсенич, М. Бачинський, С. Ковбель, І. Трач, О. Пасічний, О. Бабинець, Турула, Казанівський, П. Кіпран, М. Шкреметка, П. Маценко, М. Мандрика, Д. Гункевич, й багато інших. Всі жили однією ідеєю, однією думкою, одним духом — піднести українську національну силу й народню душу на вищий щабель громадського життя в Канаді. Для цього робилось усе, що могло би піднести українство з небуття в чужім морі на міжнародній форум: літературні конкурси, контести, концерти, вистави, 100-літній ювилей Т. Шевченка, Просвітньо-Економічний Конґрес українців, Союз Українських Народніх Домів, Перший Просвітньо-господарський З'їзд у Вінніпеґу, так зв. доба „Правди і Волі" в Укр. Нар. Домі, Українська Національна Рада, Українська „Народня Торговля", Секція Українських Студентів при УНД., Секція Молоді, Організація Рідної Школи і Шкільна Рада, Українське Жіноче Т-во ім. Л. Українки. Український Народній Дім був осередком усього живого, всього творчого, всього поступового в громадськім, організаційнім, культурно-просвітнім і навіть політичнім житті українства Канади.

Не забували вони й про Рідний Край, про Україну. Відзивались допомоговою акцією, коли відродилась Українська Держава, Український Червоний Хрест, українське військо, Українська „Просвіта", Рідна Школа. Коли Україна занепала під большевицьким і польським чоботом неволі,

Українство в Канаді, що купчилось коло Укр. Нар. Дому, влаштовувало протести, різні маніфестації й інші громадські виступи. Національна свідомість була сильна, почуття обов'язку супроти української нації було велике. Все це докладно описано в цім другім розділі, особливо в споминах С. Ковбеля, В. Казанівського, І. Трача, М. Мандрики, П. Маценка. Тому цей розділ особливо цінний в „Пропам'ятній Книзі" і заслуговує на повну увагу читача, бо в цім розділі скупчена вся живуча сила українства і його національна душа в усіх ділянках укр. культури і громадського життя.

IV.
УКРАЇНСТВО НА МІЖНАРОДНІМ ФОРУМІ

Українці в Канаді, що Укр. Нар. Домом були покликані до життя, не замикались тільки у своїм унутрішнім житті. Багато разів вони активно виходили на міжнароднє поле громадської діяльности. До таких виступів їх змушувала відроджена в Краю Українська Держава, зокрема державне відродження Галичини. Про ці виступи докладно розповідає третій розділ „Пропам'ятної Книги", що носить назву **„Пам'ятні події українсько-канадійського життя"**. І перше місце цих „пам'ятних подій" займає „Українська Делегація з Канади на Мирову Конференцію до Парижа" для допомоги делегації від Української Народньої Республики. Такими делегатами від українців Канади були: І. Петрушевич і О. Мегас, голова Українського Інституту ім. П. Могили в Саскатуні. Другим таким активним виявом українців Канади була „позичка для національної оборони Зах.-Укр. Республики." Проф. І. Боберський й О. Назарук ту позичку переводили. Дальшим виявом організованого українства в Канаді з рамени Четвертого Народнього З'їзду р. 1919, що був скликаний у Саскатуні Інститутом П. Могили і Центр. Громадським Комітетом. В цьому З'їзді брали участь і англійці (прем'єр Манітоби, Норіс і проф. Маніт. університету, Осборн). Велику роботу перевів і Фонд Центр. Комітету оборони України та фонд допомоги укр. жертвам війни. День 1. і 9. січня в Вінніпеґу на Укр. Червоний Хрест. В день прилучення Галичини й Волині до Польщі виявився великою демонстрацією українців у Вінніпеґу, що відбувся 22 квітня 1922 р. Відбулось багато мистецьких виступів пе-

ред широким світом Канади: Різдвяний Вечір у Форт Ґері р. 1928; Діямантовий Ювилей Конфедерації Канадійських Провінцій 1 липня 1929. Переможний виступ Укр. Хору на Компетиції під час концерту англійського чоловічого Хору р. 1930. Маніфестація українців у Вінніпеґу в день Коронації короля англійського, Юрія IV. 1937 р. Участь Укр. Хору на ювилейному святі Ля-Верандре. Ширші виступи театральної дружини в „Невольнику" й „Думі про Нечая". Концерт Республ. Капелі О. Кошиця з ініціятиви Укр. Нар. Дому, Концерт М. Голинського. Зустріч українців із Генерал-Губернатором Канади лордом Твідсмюром. Зустріч Делеґації КУК р. 1946 із членами Канадійського Сенату в справі допущення українських скитальців з Европи до Канади. В цій зустрічі брали участь члени Комітету Укр. Канади (КУК): о. Д-р В. Кушнір, о. С. Савчук, посол Ант. Глинка, адв. І. Соломон, Сотн. Б. Панчук, Євг. Довгань, адвок. Т. Гуменюк. Стенографічний протокол цієї розмови з сенаторами і змагання з комуніст. делегацією, що була проти допущення скитальців, відбиває дуже важний і цікавий момент політики Канад. Уряду в справі українців-скитальців повністю уміщений в цім розділі „Пропам'ятної Книги". Конгрес Комітету Укр. Канади р. 1943. і нарешті перша Панамериканська Конференція в Нью Йорку, що заступала все українство Північної і Південної Америки. В цій Конференції від укр. організованого суспільства брали участь члени КУК: Т. Дацків, В. Коссар, о. В. Кушнір і о. С. Савчук. Це все історичні події в житті організованого українства на всенаціональнім українськім полі в інтересах цілого українського народу в обороні його державних і визвольних змагань. І роля українців-канадійців докладно подана в цім розділі „Пропам'ятної Книги".

V. ПОМ'ЯНИК ВИЗНАЧНІШИХ УКРАЇНЦІВ - ПІОНЕРІВ У КАНАДІ

Четвертий розділ „Пропам'ятної Книги" присвячується найвизначнішим українським піонерам в Канаді. І на першім місці стоять найраніші піонери: **Іван Пилипів,** що прибув до Канади р. 1891 і поселився в Алберті в околиці Една і помер р. 1936 на 84 році віку, і **Юрій Паніщак,** що приїхав до Канади р. 1892 і поселився там же в Алберті й

помер р. 1936, на 73 р. віку. **Анна Йонкер** — меценатка культурн. і благодійних українських установ; **Василь Стецюк,** що загинув р. 1934 геройською смертю, вирятувавши 12 осіб з пожару. **Тарас Ферлей** — один із перших організаторів українського громадського життя в Канаді і його многолітній провідник і голова Українського Народнього Дому, помер р. 1947. **Орест Жеребко,** перший у Канаді скінчив високі студії й один з перших організаторів Української Видавничої Спілки „Український Голос" і один з перших основників Українського Народнього Дому в Вінніпеґу, перший посол провінц. сойму в Саскачевані, помер р. 1941. Серед цих імен, що залишили своєю працею слід в українському житті Канади, почесне місце займає й **Олександер Кошиць,** що р. 1944 помер у Вінніпеґу. Його життя, творчість, праця в Канаді і похорон докладно описані в цім розділі. **Мирослав Стечишин,** визначний громадський діяч і редактор „Українського Голосу". Помер 1947 р. **Іван Боберський,** що помер р. 1947. Його різноманітна діяльність докладно описана в цім розділі. **Филип Коновал,** герой британської армії, що визначився в першій світовій війні і здобув найвищу відзнаку хоробрости — Хрест Вікторії. Нарешті, в цім же розділі уділено місце й першому українцеві в Америці взагалі. Ним є козак і священик **Андрій Агапій Гончаренко.** Він прибув до Бостону в Америці р. 1864. Помер у Каліфорнії р. 1916. Отже, і цей розділ дуже цінний, бо подає відомости про тих перших діячів наших, що орали переліг українського життя в Канаді і сіяли великі національні ідеї жертвенности, національної праці, любови до цілости українського народу й віри в його відродження.

До цієї самої сторінки необхідно прилучити і **п'ятий розділ** „Пропам'ятної Книги", а власне „Спомини" про перші кроки життя і праці наших піонерів. Це золоті сторінки „Пропам'ятної Книги". Цілий цей п'ятий розділ є ніби літопис піонерського життя українців і їх тяжкої та терпкої праці в перших роках. Ось перші поселенці в околиці Една (Стар) в Алберті: Іван Пилипів з 1891 р., Юрій Паніщак від 1892 р., Михайло Пулишій, Федір Мельник, Василь Феняк, Андрій Пайш, Петро Мельник і два брати Федора Мельника: Михайло й Микола. Всі вони прибули до Канади р. 1893 з села Небилова, Калуського повіту в Галичині. А шість родин з Ів. Романюком, що описує їх, і Йосифом Пайшом приїхали р. 1892. Всі ці перші кадри їхали на Бо-

жу волю, бо не знали ні цього краю, ні життєвих умов у ньому". Їздили ще волами до міста 50-75 миль віддаленого від фарм. Теперішнє молоде покоління і не повірить у таку мандрівку перших поселенців. Як якась епопея про мандрівників з-за океану. Справжні „Сини Землі" І. Киряка, що так славно увінчав славою цих великих трудеників і культуртрегерів у сільському господарстві й духовому житті. Творили наново все: церкву, школу, перші культивували українську душу, стверджували її тут у новім світі, щоб жила, росла, розвивалась і виконувала незмірної ваги місію для українського народу в Краю, бо коли Україна в світовій політиці стане незалежною і Соборною Державою, то тільки тому, що такі великі трудівники, що поселились перші в Канаді й ЗДА, перші протоптали дорогу до цього світу і вказали шлях для тих сотень тисяч дальшої української іміґрації, що тепер, як громадяни Канади й ЗДА, відіграє таку велику ролю не тільки в господарстві Америки, в культурі, у внутрішній політиці, але навіть і на міжнароднім форумі, змагаючись за повне визволення українського народу там на рідних землях української нації, змагаючись проти комуністичної загрози для цілого світу. Тільки тепер нам буде зрозуміла та перша валка кількох родин, яких Бог посилав на велике терпіння і працю, а разом із тим і на велику місію у світ правди і волі, сини і внуки яких виступлять перед цілим світом проти московського комуністичного зла і неволі. Кожний спомин (а тих споминів у цім розділі вміщено багато), написаний зі слів оповідача-піонера, то є шматок життя необтесений і грубий у своїм зверхнім вияві, але тонкий і многогранно глибокий у своїй правді й початковій трагедії. Ось спомини С. Ковбеля, Ів. Романюка, Гриця Булавки, Гриця Громляка, Мих. Пахолка, Михайла Сташина, Марії Адамовської, Миколи Олійника, Сестри Анастазії, Дмитра Романчича, І. Шелестинського, Матвія Романова, Н. Григорчука, А. Амброза, Луки Іванчука, Йосипа Стельмащука. Всі вони розкривають велику правду про початки тяжкого змагання піонерів з природою, з обставинами, з просторами і суворим підсонням. А ось спомин М. Стойка, що переказав свою глибоку і страшну родинну трагедію, яка гідна навіть того, щоб бути темою оповідання або навіть мистецької повісти.

Далі слідують спомини: генерала Сікевича про перші відвідини Народнього Дому в Вінніпеґу. Тепло і сердечно на-

писані, вони роблять гарне враження на читача. А ось спомини проф. Д. Дорошенка про свої попередні відвідини Канади ще з перед другої світової війни. Живо і з літературним хистом написані, вони подають ряд цікавих епізодів і споминів про пригоди з поїздки по Заході Канади. Але особливо цікаво написані ніби спомини Никиф. Григорієва „Здобутки Українців Канади". Початі як згадки, але автор поступово, як синтетик, переходить до соціологічної аналізи на тему: Чому українське життя в Канаді досягло такого високого рівня? і подає свою оцінку об'єктивних і суб'єктивних причин у всіх ділянках українського життя і праці. І підкреслює автор, що частина тих здобутків випливає із тої ролі, яку відіграв у житті українців Канади Український Народній Дім, який і сам є один із кращих здобутків українських.

VI. КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

Шостий розділ „Пропам'ятної Книги" розповідає про працю українців у Канаді на культурно-просвітнім полі. Велика шкода тільки, що автор не уділив своєї уваги Осередкові Української Культури й Освіти та його Вищим Освітнім Курсам, що своєю многолітньою працею включились у канадійське культурне й мистецьке життя. Але і в такім вигляді цей розділ подає багато цінного матеріялу і фактів з цієї ділянки. У вступі автор цього розділу присвячує кілька сторінок асиміляції. Застерігаючись проти такого культурного процесу, автор наводить мудрі слова міністра просвіти провінції Манітоба Колдвела, що на зборах синоду англіканської церкви 1913 р. закликав „пошанувати почування і змагання цих людей та відноситись до них з тою вирозумілістю, якої ми (англійці) бажали б для себе, коли б були в їхріднім краю." Перш за все здобути в них довірря, а не „копати цих людей", коли „хочете, щоб вони стали добрими канадійцями." „Вони поступають вперед в незвичайно замітний спосіб, і прийде час, що ми будемо змушені тяжко працювати, щоб удержати з ними крок. Я протестую (говорив міністер) проти того, щоб ми їх насильно асимілювали." (Стор. 57).

Англійська учителька сміялась свого часу з брудних дітей українських в латаних одягах, з їх мізерних, старих на вигляд і зпрацьованих облич, без найменшої охоти до

забави". А не хотіла пізнати причини того: батьки тих дітей, полишені без помочі на власну долю, перемінювали дикі степи, ліси і багна під теперішній „шпихлір" Західної Европи і Канади. А дітьми ніхто не журився. Двомовні колись школи були скасовані й замінені на одномовні. І українці мусіли самі журитись своїми дітьми. Творили Рідні Школи, культурно-освітні установи й організації та бурси. І перша стаття подає коротку історію Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні, заснованого р. 1916. Друга стаття подає історію Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні, заснованого того самого 1916 року. Це докладна історія, що подає повну картину його життя і розвитку. Третя стаття подає історію Колеґії св. Андрея в Вінніпеґу із зорганізованім при ній Духовнім Семинарі. Цих три установи православних українців відіграли велику ролю в освітнім русі українців Канади. Шкода тільки, що ми не можемо знайти в цій книзі історію греко-катол. Духовної Семинарії. А цікаво би було порівняти просвітню працю цих обох найстарших українських церков. Дальша стаття викладає історію Канадійсько-Українського Інституту Просвіти в Вінніпеґу, заснованого р. 1921. і його культурно-мистецьку діяльність, як театральну так і хорову під проводом дириґента Турули, що обняв тоді хор Укр. Націон. Об'єднання і Читальні Просвіти. Дальша стаття обіймає історію Укр. Бурси ім. А. Коцка в Вінніпеґу, що була відкрита р. 1915. Дальші статті коротко оповідають про пресу чужу у двох мовах і українську пресу в Канаді. І на першім місці стоїть найстарший ще з 1903 р. тижневик „Канадійський Фармер", „Ранок" з р. 1905, й „Український Голос" з р. 1910. Року 1912 почав виходити „Канадійський Русин", від р. 1929 — „Новий Шлях". Це ті найраніші часописи, що тримали національний прапор українців Канади й робили національне діло. А „Український Голос" уперше вжив навіть імени „Український", щоб заманіфестувати правдиве ім'я українців, а не „галішен" чи „русин". Потім коротко розповідається про соціялістичну і комуністичну пресу. Коротко подається й історія українських **журналів:** Перший від р. 1910 журнал „Українська Хата"; від р. 1918 О. Сушко започаткував „Україну", „Наукова Бібліотека". Р. 1929 почав виходити часопис „Правда і Воля", історію якої докладно розповідає Д-р М. Мандрика (ст. 191-192). Р. 1940 появляється журнал „Боротьба за Волю"; а р. 1941 під редакцією М. Мандрики почав виходити журнал „На-

ше Життя". В англійській мові р. 1935 виходив журнал „Канедієн Юкраініен Ревю". В Торонто з'являється в тридцятих роках „Український Базар". А в 20-х рр. Дорощук почав видавати „Промінь" у Вінніпеґу і „Світ Дитини".

Але найцікавішою сторінкою в „Пропам'ятній Книзі" цього розділу є велика праця: „Початки української літератури в Канаді". В цій останній подається майже повна історія укр. літератури в Канаді, почавши від її піонерів. Правда, про це писали вже Д-р Мандрика, випустивши 1941 р. І. том „Антології укр. письменства в Канаді", а також Гоноре Івах на стор. „Українського Голосу". Але зовсім на місці вона і тут і дає короткі інформації про літературний і драматично-театральний рух у Канаді. Остання праця цього розділу є Д. Павлюкевич „Українське народнє мистецтво". В ній вияснюється повстання і розвиток українського ужиткового мистецтва, як вишивки, ноша, писанки й інші вироби, які плекало Товариство Українське Народнє Мистецтво, в якому чільну участь брали: М. Дима, Д. Гуцуляк, Ольга Арсенич, Ю. Бачинська, Якимищак, А. Павлик, А. Мандрика й інш. Міститься воно в Українськім Народнім Домі. Закінчується цей розділ статтею Д. Гункевича „Робітництво і змагання за існування", що уділяє увагу укр. індустріяльному робітництву.

Отже, різноманітний зміст цього розділу свідчить про те, що і ця сторінка не зовсім занедбана в Книзі, а навпаки, приділяється їй велика увага й тому цей розділ ховає в собі важні культурні питання й подає їх широку оцінку.

VII. ПРАЦЯ В ІНШИХ МІСТАХ КАНАДИ

Сьомий розділ „Пропам'ятної Книги" присвячує свій огляд широкій громадській, організаційній і культурно-просвітній праці в інших містах цілої Канади й провінції Манітоба, що започаткована була і проваджена з рамен Українського Народнього Дому в Вінніпеґу. Це один із найцінніших розділів Книги, бо він розкриває широкий український національно-просвітній рух на просторах великої Канади. Форт Віліям, Веґревіл, околиці Вінніпеґу, Мелвіл, Саск., Мензі, Ман., Роркетон, Ман., Смокі Лейк, Алта., Ванкувер, Вернон, Б. К., Окборн, Ман., Вайта, Ман., околиця Дофрост в Манітобі, Торонто, Онт., — це все ті осередки, де дуже рано почалось українське культурне жит-

тя і жваво розвивалось. Правда, тепер таке саме життя ведеться і в інш. місцевостях Канади. Там, де є тільки українське скупчення, там росте українська домівка, там ведеться українська громадська і культурна праця. Але не всі місцевості подали інформації про своє життя і роботу. Дуже шкода, що українські громади на місцях не прийшли своїми інформаціями на допомогу Народньому Домові в Вінніпеґу й на цім багато втратили, а історія не має повного українського руху по Канаді. Одна із більших статтей цього розділу присвячена столиці Канади, Оттаві, яка докладно описана. Далі йде стаття про Український Чоловічий Хор під управою диригента Володимира Богоноса й опінію преси про його виступи. Потім подається інформація про В. Авраменка і його працю по ширенню українського танкового мистецтва, про його школу танків, фільмову продукцію і його виступи та популярність серед українців Канади. І нарешті, в короткій статті подається „Огляд історії Товариства Просвіти у Вест Форт Віліямі". Це Товариство повстало в році 1909, як одно із найстарших Т-в у Канаді. Перший голова його був Григорій Ємчук. Через два роки воно вже мало власну домівку, мало кружок Рідної Школи, на чолі якого стояв М. Венґер, а з 1915 року вже мало власну Рідну Школу в своїй домівці, Т-во „Запорізька Січ". В тім же році Товариство Просвіти стає членом Укр. Нар. Дому в Вінніпеґу. Р. 1935 це Т-во святкувало свій 25-річний ювилей. Р. 1925 було зорганізоване при нім Жіноче Т-во ім. Маркович.

Слід ще згадати поміщені в цім розділі Уривки із Споминів Петра Зварича про ролю українців у місточку Веґревіл і зокрема про дуже активну працю самого Петра Зварича, одного з піонерів українських тієї місцевости.

Дуже цінний цей розділ інформаціями з міст і провінції Манітоба. Дуже цінна праця в цім розділі про діяльність Торонта й зокрема про діяльність Укр. Народнього Дому в Торонто, що був зорганізований ще р. 1910 і розвинув свою працю у всіх напрямах українського життя й інтересів. Реаґував на найвизначніші події в Краю і служив вірою і правдою загально українській справі.

Отже дуже цінний розділ цей „Пропам'ятної Книги" і служить прикладом для інших товариств, щоб не занедбували справу інформацій про своє життя, а подавали для історії до друку. Це дуже корисно впливає на пожвавлення й піднесення життя на місцях.

VIII. MISCELANIA ПРОПАМ'ЯТНОЇ КНИГИ

Останній розділ **восьмий** „Пропам'ятної Книги" присвячується різним питанням і проблемам із української діяльности в Канаді. І на першому місці викладається історія Українського Товариства Взаїмна Поміч. Це запомогове Т-во заснувалось року 1921. Спочатку воно працювало тільки в Вінніпеґу. Але з р. 1925, здобувши домініяльний чартер, воно поширилось і на цілу Канаду. Першим Головою Т-ва був І. Трач. Від р. 1943 Запомогове Т-во переходить на асекураційну систему і в цім сенсі існує до сьогодні. Від 1925 р. по 1935 р. Головою Т-ва стає М. Стечишин. Від 1936 р. по 1943 р. — Голова В. Довганик. Від 1944 до смерти — Голова Т. Ферлей, а від 1947 р. до сьогодні — Голова І. Трач. На сьогодні це Т-во має по Канаді більше 64 Відділів і виконує велику фінансову функцію серед українців Канади.

Дальша стаття **Д. Лобая** на тему **„Комуністичний рух серед українців Канади"**. В цій статті автор докладно з'ясовує всю підривну працю цього руху серед канадійських українців, з'ясовує його історію і залежність від московської комуністичної партії, спиняється на траґічному 1933 році, коли голодом свідомо виморено більше 7 міліонів українського народу й закінчує викладом комуністичної шпигунської афери в Канаді. Далі уміщений передрук із газети „На хвилях Океану", що видавалась на пароплаві „Дженерал Стюарт" в листопаді р. 1947, на тему „Думки по дорозі в Канаду".

Потім слідує цінна наукова праця проф. Манітобського Університету **Я. Рудницького** про **„Канадійські географічні назви українського походження"**. В ній зібрані всі українські назви міст, місцевостей та окремих поселень з цілої Канади.

В. Казанівський, що вмістив в 4-м розділі дуже цінні спомини про культурно-мистецьке життя і працю українців Канади на початках їх культурно-мистецького руху, в цім восьмім розділі подає опис 75-літнього ювилею міста Вінніпеґу й участь у ньому українців. **П. Павлюкевич** подає дуже цікаву інформацію на тему **„Українці в бизнесі",** щоб ширше зацікавити українство бизнесом, торговлею та закладанням гуртівень, щоб українці, як нарід не був залежний від чужих торгівців, а щоб горнувся до своїх і тим підтримував свій бизнес і спричинював-

ся до його поширення. Далі, **Петро Зварич** подає важні поради, як плекати дерева біля свого дому, квіти й інш. і в приклад подає відомості про зразковий город Василя Саламандика, Касіяна Скакуна, „вишневий садок коло хати" Василя Федуна й Анни Порайко. **М. Карабут** подає в праці **„Овочеві дерева на канадійських степах"** цінні поради про садження овочевих дерев і їх опіку. **Стефан Білинський** в інформаційній праці **„Канадійська система ґрейдування збіжжя"** з'ясовує порядок оцінки якости збіжжя. **Микола Калинівський** подає сильветку про **„Бандуриста Василя Ємеця"**, його життєпис і мистецькі виступи в Европі й Канаді. Редактор **І. Сирник** у своїй цінній праці **„Український Голос"**, подає історію цього першого суто українського часопису, що повстав в році 1910 і своїми статтями й інформаціями про українське життя виховував у суто національному дусі ряд поколінь. Першим його редактором був В. Кудрик, а управителем Т. Ферлей до 1913 р., а після Т. Ферлея наступив П. Войценко і працює до сьогодні. Довголітнім редактором Укр. Голосу був М. Стечишин, а від р. 1947 на цім становищі працює І. Сирник. Стоячи на становищі Самостійної і Соборної Укр. Держави, „Укр. Голос" цей ідеал української нації підтримує й тепер. Тому його популярність у Канаді й поза нею зростає, бо він служить і українському народові в цілому й українству Канади зокрема. **О. Василь Кудрик** з'ясовує у своїй статті **„Укр. Голос і Укр. Народн. Дім"** взаємини в національній роботі між Укр. Нар. Домом і часописом „Укр. Голос" і тісну їх співпрацю у ділянках, які веде Укр. Нар. Дім.

Закінчується цей восьмий розділ і разом із тим ціла „Пропам'ятна Книга" виборами нових українських послів Ів. Дікура до Домініяльного Парляменту й послів: М. Григорчука, В. Лущка, М. Стрика й Ів. Гаврилюка до Парляменту пров. Манітоба.

IX. ВИСНОВКИ

Отже, ми перейшли розділ за розділом всю „Пропам'ятну Книгу" Українського Народнього Дому і робимо висновок, що це дуже цінне джерело для майбутнього історика українських поселень у Канаді і їх праці. Правда, ця книга не вичерпує всього, що український нарід створив, а тільки розпочинає такого роду визбирування джерел.

Таких книг потрібно більше. Але і те, що видав Народній Дім є неоціниме джерело пізнання початків української історії і праці українського народу.

Коли би синтезувати по етапах те діло, яке започаткувала „Пропам'ятна Книга" в системі всього того, що розкидано по часописах, календарях і пропам'ятних книгах усіх відтинків українського організованого життя на цій землі, то Книга Українського Народнього Дому подає найбільше історичного матеріялу і він є найцінніший.

Насамперед Книга найповніше охоплює перший етап українського життя в Канаді, це життя і праця українських піонерів від самого початку, від 1891 року, коли перша українська нога ступила на цей континент. І ті перші великі труженики, що майже голими руками валили дикі ліси, орали переліг диких степів і розчищали землю, перетворили її в родючі і врожайні поля хліба світового значення, в осади плекання худоби, городини, бджільництва і птахівництва. Трудно повірити в таке велике діло, до якого причинились перші українці в Канаді, діди й батьки теперішнього численного українського народу. Це піонери української агрикультури на всіх секторах і галузях господарсько-хліборобського чи фармерського життя і праці. Але ті скромні піонери започаткували з нічого й духове життя: церкви, школи, Народні Доми, Галі, Просвіти, Рідну Школу; учили своїх дітей, щоб вони не бідували так тяжко а йшли в широкий світ, придивлялись до праці передових народів і верталось до свого народу, не цурались його, а продовжували започатковане цими піонерами велике діло. Діти пішли в школи, університети й у широкий світ. Та чи вернулись вони до свого народу й повели його працю? Ні, не всі. Більшість професіоналістів згубились у широкому світі і не вернулись. Тільки невелика частина, вірна заповітам своїх батьків, повернулась і стала на працю і службу своєму народові.

І це другий етап дітей, що взялись за організацію українського громадського життя. Так повстали великі організації церковні, громадські, шкільні заклади, преса, видавництва, кооперативи і т. д. Але робітників цих не багато. Кепський бизнес на рідній ниві. Треба працювати з ідеалізму, з любови віддано і без платні, віддаючи вільний час. І тільки українська культура ще затримує робітників духа.

І це третій етап духової й організаційної праці. Краса укр. народнього мистецтва, чудова українська пісня, музика, письменство, театр тримають при собі українських

патріотів, що вкладають свої сили і здібності і творять культурні цінності: бібліотеки, архіви й музеї, осередки української культури, Інститути, Колегії, Курси й Рідну школу; хори, театральні дружини; показують світові це мистецтво і підносять його на вищий рівень. А різні відчити, концерти, академії й наукові заклади та українські професори канадійських університетів довершують це велике діло поширення й популяризації здобутків культури українського народу.

В четвертім й останнім етапі вже синтези на основі матеріяльної культури наших піонерів, на основі організації громадських об'єднань, гуртування людей в суспільні організації навколо церкви, навколо домів, просвіт та в поєднанні з культурною працею; і на цій духовій основі повстають всеукраїнські надпартійні і надконфесійні об'єднання, як Союз Народніх Домів, Національна Рада, про яку розповів Др. М. Мандрика, конгреси делегатів від усього українства певного громадського сектора, Конвенції і в наслідок такого високого типу З'їздів, як довершення, повстає домініяльна всеукраїнська установа, як **Комітет Українців Канади,** що об'єднує всіх українців, незалежно від того, до якої належать партії і церкви в одну вже не тільки культурну, але й політичну всеукраїнську установу, що бере в свої руки провід всього українського життя в Канаді і пробує впливати й на організування Панамериканського укр. конгресу і брати в нім участь і на Національну Раду в Европі; бо спільна праця приводить до спільного національного ідеалу: Самостійної і Соборної Української Держави в Краю, на рідних землях України.

Ці всі етапи поступу українців Канади, хоч і в не повнім обсязі, охоплені і в „Пропам'ятній Книзі" Українського Народнього Дому. Всеукраїнська ідея спочиває на найвищім шпилі думання творців і видавців „Пропам'ятної Книги". Любов до українського народу, відданість, служба для нього, його культурі, національний патріотизм, — це все провідні ідеали творців Книги, що ці заповітні думки внесли до неї і зробили їх домінуючими, головними в Книзі. Тому я від усієї душі поручаю цю Книгу кожному українцеві й українці, щоб читав її і переймався тим ідеалізмом і любов'ю до українського народу й наслідував їх. А вірна служба народові є і служба Богові.

ВЕЛИКЕ ДОСЯГНЕННЯ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ

Суддя Я. В. Арсенич передає "Пропам'ятну Книгу" Іванові Трачеві, голові Українського Народного Дому в Винипеґу, на святі з нагоди видання книги, що відбулося в Українськім Народнім Домі 30 вересня 1950 р.

ВЕЛИКЕ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ У ВИНИПЕҐУ

Коли розглядати книжкову продукцію українців у Канаді в останніх роках, то немає найменшого сумніву в тому, що так як найбільш репрезентативним українським виданням 1949 року була "Велика Історія України" видання Ів. Тиктора, так найзамітнішою появою на нашому ринку в 1950 році є "Пропамятна книга Українського Народного Дому" у Винипеґу.

Вага її насамперед у тому, що вона, появившися напередодні 60-ліття українського поселення в Канаді, є немов ретроспективним підрахунком українського життя в Канаді, почінаючи від перших піонірських "гараздів", а кінчаючи найновішими подіями в роді української участи в 75-літтю Винипеґу, чи перейменуванням у 1949 р. ріки Мускеґ в Алберті на "Біґорай" у честь українця-летуна з Редвотеру, що згинув в останній світовій війні в обороні демократії перед тоталітаристичною загрозою. "Пропамятна Книга" приносить багатющий матеріял до історії українського руху в Канаді: тут висвітлено розвиток української громадської думки в Канаді, церковне життя, освіту й культурні здобутки, окремий розділ присвячено українсько-канадійській літературі, пресі, мистецькому й економічному житті.

Вага "Пропамятної Книги" не тільки для загально-канадійського українського життя, але також і для "Українського Народного Дому" у Винипеґу зокрема. В Книзі зясовано умовини, серед яких засновано це товариство, його розвиток, здобутки на всіх ділянках праці; подано багато подробиць із історії Українського Народного Дому, плянів, що реалізувалися в рямках тієї установи й поза нею в широкій громадській площині; подано біоґрафії визначніших українців, між ними й членів Українського Народного Дому, подано великий ілюстрований матеріял, що — як не мога краще — унаочнює зміст цієї книги й зміст українського життя в Канаді.

Коли взяти до уваги великий кошт видання цієї книги, то треба признати, що так Управа як і члени Українського Народного Дому виявили велику свідомість ваги друкованого слова й не жаліли матеріяльних засобів, щоб видати гідну книгу, гідну памяті тих, що вже відійшли, тих, що живуть, і тих, що колись прийдуть їм на зміну. І справді, кількістю матеріялів, співучастю визначних укра-

Перший будинок в Ксітуан, де ночувало по 10—18 людей. Мали схоронище від зимна. Бачимо також управителя цеї кемпи Н. Олійника.

їнських культурно-наукових сил в Канаді на чолі з сеніором української науки проф. Д. Дорошенком, зовнішним оформленням, ілюстративним багатством, включно до мистецької оправи ця книга вибивається на одне з перших місць у книжковій продукції канадійських українців.

Проф. Білецький у своїй промові подав докладний зміст цієї книги, так що кожний може мати приблизне уявлення про багатство матеріялу, поміщеного в ній. Кажемо "приблизне", бо докладне ознайомлення з її змістом вимагає окремого часу й уваги. В звязку з цим ми хотіли б на цьому місці підкреслити деякі моменти, що їх ще не досить чітко зясували попередники.

Ця книга стане в пригоді — треба думати — багатьом новоприбулим чи новоприбуваючим українцям у Канаді. З неї вони можуть ознайомитися з суттю канадійсько-україн-

Іван Бодруґ,
уроджений 7-го квітня 1874 р. в Березові Вижнім, Коломийського повіту, в Галичині. Приїхав до Канади 1-го травня 1897 р.

ської проблєматики, з неї вони можуть до деякої міри пізнати всі ті відосередні та доосередні сили й течії, що формували тутешнє українське життя й зробили його таким, яким воно є, а не таким, яким дехто сподівався б, чи хотів би його бачити. Зокрема цінний щодо цього відділ з автобіоґрафічними спогадами перших українських піонірів, та взагалі матеріяли, що вийшли з-під пера очевидців чи безпосередніх творців українського життя в Канаді. На основі

цих даних може кожний ствердити орґанічний процес розвитку канадійського українства, що проходив у двох основних площинах: звязків із т. зв. “Старим Краєм”, його минулим і сучасним, та приспособлення до нових умовин життя. Перший момент зумовлював зберігання українських традицій в усіх ділянках родинного й внутрішно-громадського життя, живе реаґування на події в Україні та чинну допомогу для справ українського народу в Европі. Другий момент казав творити нові цінноці, зумовлені новим тереном поселення й специфікою загально-канадійського життя. У висліді більш як півстолітнього перебування українських поселенців у Канаді вони не тільки зберегли себе як окрема спільнота в ет-

Дмитро Романчич,
один з перших українців піонірів, приїхав до Канади 1897 року.

нічній мозаїці Канади, але можуть записати на свій рахунок досягнення в загально-канадійському житті й незаперечний вклад у канадійське хліборобство, промисл і торгівлю, культурно-мистецьке й наукове життя, а врешті й церковно-реліґійне й громадсько-політичне обличчя цієї країни. З цього погляду слова, що їх висказав на стор. 561 “Пропамятної Книги” проф. Н. Григоріїв про те, що “ніде українці не мають такого повного культурно-громадського й політичного

життя та не здобули такого рівня матеріяльного і духового добробуту, як в Канаді" - переконливі для кожного, хто хоч трохи ознайомлений із Канадою. І власне "Пропамятна Книга УНДому" – як не мога краще відзеркалює ці всі вияви канадійсько-українського життя. "Українському Народному Домові" належиться велике признання за публікацію таких важливих матеріялів, що є всестороннім джерелом ін-

Петро Зварич,
один з перших піонірів в Канаді.

формації про культурний рух наших поселенців у Канаді.

На "Пропамятну Книгу УНДому" можна дивитися як на завершення певного етапу в житті одного з найстарших українських культурно-громадських осередків у Канаді. Великим зусиллям, працею й матеріяльними коштами здійснено плян небагатьох одиниць — видати книгу, в якій були б збережені для дальших поколінь поодинокі моменти з життя-буття української спільноти в Канаді. Цей плян здійснено так, як у даних умовинах було можливо найкраще. У розкішній тривалій формі задокументовано великий і цінний матеріял, без якого не може обійтися ніодин майбутній історик українського життя в Канаді.

Та, з другого боку, на "Пропамятну Книгу УНДому" можна теж дивитися як на початок великого діла, що за нього взявся Народний Дім: ця книга може стати основою дальших публікацій, що торкатимуться загально-українського й канадійсько-українського життя. Як відомо, Управа Народного Дому вирішила ввесь прихід із розпродажі "Пропамятної Книги" обернути на видавництво. За гроші, інвестовані в "Пропамятну Книгу" можна буде за якийсь час опублікувати дальші твори й праці й тим збагатити українську культуру новими надбаннями. І власне з цього погляду видання "Пропамятної Книги" є далекойдучою подією в житті Українського Народного Дому у Винипеґу й української спільноти в Канаді. Як наріжний камінь великої будови в сфері духової культури, як потенційний і багатообіцюючий початок "Пропамятна Книга УНДому" у Винипеґу заслуговує на увагу всього українського громадянства в Канаді й поза нею й повинна знайти широку підтримку скрізь.

Незабаром українська спільнота в Канаді святкуватиме 60-ліття першого поселення українців у Канаді. І ось Народний Дім у Винипеґу перший презентує українським орґанізаціям, парохіям, установам, і взагалі всім, кого цікавить минуле, настільну книгу. І справді, не може бутиціннішого подарунку до публичних чи приватних бібліотек українців від цієї книги. Треба думати, що надії, вкладені в цю книгу, сповняться й вона, знайшовши широкий відгомін і збут, стане добрим завязком дальших публікацій.

Д-р Яр. Рудницький.

Піонерськими стежками

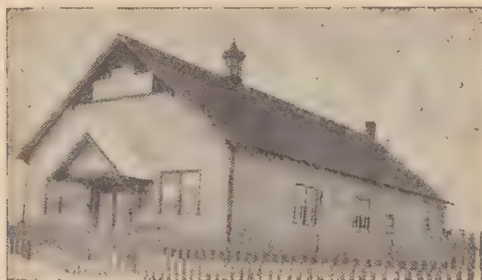
(З нагоди появи „Пропам'ятної Книги" Українського Народного Дому у Винипеґу).

П'ятдесятьліття початку українського поселення в Канаді вимагало видання книги, в якій для науки грядучим поколінням з'ясовано б дороги, якими проходило українське життя на новій землі, що не завжди була таким „земним раєм", яким вона є сьогодні. Український Народний Дім у Винипеґу, столиці української Канади, не обмежився в своїй „Пропам'ятній Книзі" до начерку власної історії, але можна без перебільшення сказати, що перейшов далеко поза, здавалося б, вузькі рамці історії одніеї організації і дав перший, дійсно джерельний збірник матеріялів, з яких виразно зарисовується образ п'ятдесятилітньої праці, змагань, невдач і успіхів цілої української громади в Канаді.

Сьогоднішні іміґранти застають у Канаді сильно розвинені організації, цілу сітку українських церков і народніх інституцій, застають, так би мовити, вже висліди п'ятдесятилітньої праці багатотисячної української спільноти. Але коли пригадати, що перед п'ятдесяти роками не було кому зустрічати новоприбуваючих на станціях, не було новоприбуваючим куди спрямувати свої перші кроки, не було до кого вдатися за поміччю, чи бодай порадою, коли поставити перед свої очі образ українського іміґранта, якого недоля і злидні вигнали з рідного Небилова чи іншого Синькова, який з доларом, або й кількадесяти центами опинився враз із жінкою і маленькими дітьми серед безконечних канадійських прерій, зданий тільки на Бога і своїх власних десять пальців — то дійсно треба з подивом схилити голову перед досягненням того іміґранта, того часами неписьменного, заголюканого панськими і цісарськими збитками нещасливця, що з українським селянським завзяттям хапав за лопату чи мотику, щоб канадійські неужитки перемінити в родючі простори, щоб на місці ведмежих ґавр побудувати чудові святині і храми, а на місці, де тільки каюти погавкували, побудувати ціпку мережу народніх домів, Просвіт, в яких

наново відродився правічний дух української раси, тієї хлопської, як дехто з погордою любить казати, завзятої і невмирущої нації.

„Пропам'ятна Книга" це не повість, ні навіть не історія, більшість її статтей писана таки не письменниками, не журналістами, а самими робітниками, тими піонерами, що цеголку до цеголки складали, що після цілоденної тяжкої праці на хліб насушний ішли копати фундаменти, носити дошки, двигати вгору ту величаву будову українського духового життя на чужині. „Пропам'ятна Книга" — і може саме й у тім її найбільша вартість — це майже хроніка, велична хроніка невсипущого труду, мозольних змагань з прерізними перешкодами, це хроніка життя великої частини українського народу, який хоч і на тисячі миль закинений від Рідного Краю,

Народний Дім в Овкборн, Ман.

ніколи ні на момент не переривав свого духового зв'язку з Батьківщиною, а болів її болями, радів її щастям, працював наполегливо, щоб і свою частку в монументальні змагання українського народу вложити. Чи це буде щирий відгук на заклики Уряду Української Держави за позичкою для дипльоматичних заходів за визнанням самостійности України, чи це буде величава маніфестація Винипеґу проти польського терору на Західній Україні, завжди проявляється та сама турбота за долю Батьківщини, та сама жертвенність і відданість українській визвольній справі.

Трудно в короткій замітці переповідати зміст цієї величавої книги, яка не тільки своїм змістом, але і своїм зовнішнім чепурним виглядом захоплює. Її зміст це саме й історія того, як повстали ті сотні церков, сотні домів народніх, це історія того, як то український піонер, цькований і гнобле-

ний всякими окупантами, опинившись на вільній землі, при Божій помочі і своїх десяти пальців пробив собі шлях з глухих нетрів, з непрохідної пущі на найвищі щаблі політичного життя прибраної батьківщини. Бо це саме тільки через п'ятдесять років після того, як перші українські поселенці гребали свої землянки, щоб у них жити, після того, як перші наші поселенці вдарили вперше сокирами в пні старезних дерев, сини їхні є представниками Канади в Об'єднаних Державах, займають високі місця в політичнім, господарськім і культурнім житті країни.

Від індіянських стежок албертійських і саскачеванських просторів, до коридорів Об'єднаних Держав і коридорів парляменту в Оттаві далеченький шлях, але українська людина пройшла його з високо піднесеним чолом, чесно і рівно, здобуваючи тим самим признання для цілого українського народу.

Кожному українцеві варто прочитати ту книгу, книгу про життя, труди, невдачі й успіхи української людини в Канаді.

Всеволод Листвич.

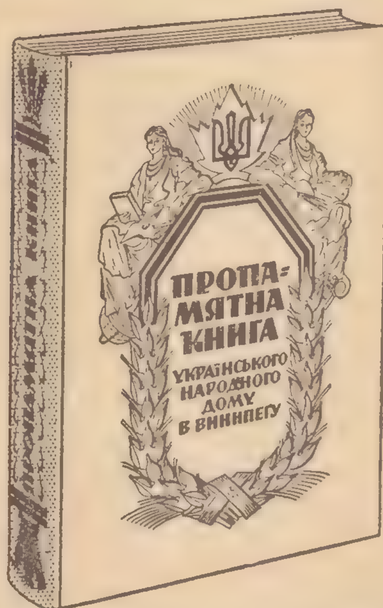
Український Народний Дім

У ВІННІПЕҐУ

проголошує оцим

ВИПРОДАЖ РЕШТИ ПРИМІРНИКІВ

„ПРОПАМЯТНОЇ КНИГИ"

Матеріяли зібрав: **С. Ковбель.**

Книгу зредаґував: **проф. Д. Дорошенко.**

ЦІНА ЦІЄЇ КНИГИ $8.50.

ОСЬ ДУМКИ ВИЗНАЧНИХ ЛЮДЕЙ ПРО ЦЮ КНИГУ:

„Це дійсно цінний матеріял, що його відверто можна назвати літописом".

Проф. Л. Білецький, Вінніпеґ.

„Про "Пропамятну Книгу", яку видав УНДім, можна відверто сказати, що це неоцінений скарб до історії українського життя в Канаді".

Суддя Я. В. Арсенич, Вінніпеґ.

„Я оцінюю цю книгу дуже високо. Це знаменита публікація й гідна установи, що її видала".

Проф. Ґ. В. Сімпсон, Саскатун.

„Це є монументальна книга... Я не можу досить надивуватись підприємчивості тих, що її плянували, та енерґії й здібностям тих, що її виготовляли..."

Проф. В. Кірконнелл, Акадія Унів.

„Вона представляє незвичайне досягнення УНДому й є дійсно цінним вкладом в історичну й культурну ділянку нашого буття в Канаді".

Проф. К. Андрусишин, Саскатун.

УНДомові належиться велике признання за публікацію таких важливих матеріялів, що є всестороннім джерелом інформації про культурний рух наших поселенців у Канаді".

Проф. Яр. Б. Рудницький, Вінніпеґ.

„Цю величаву книгу отримав уже давніш, але не відписував скоріше, бо хотів її переглянути. Книга представляється цілком добре...."

Д-р Ю. Г. Скегар, Каліфорнія.

„Все, що було можливо зібрати з нашого життя-буття від початків тут у Канаді, є там поміщене".

В. Казанівський, Вінніпеґ.

„На видання такої книги з таким матеріялом може позволити собі тільки держава".

П. Войценко, Вінніпеґ.

„Ця книга перевищує своїм змістом всі інші видані досі пропам'ятні книги".

П. Зварич, Веґревіл.

Є багато інших голосів, що признають велику вартість Пропам'ятної Книги. Тимто спішіться з замовленням, коли Ви ще не маєте цієї книги в своїй бібліотеці!

Замовлення враз з готівкою пересилати на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL HOME
582 Burrows Ave., Winnipeg, Canada

ХВАЛЬНІ ЗАРЯДИ ТОВАРИСТВ — ВП. ЧИТАЧІ!

Ви прочитали в цій брошурі рецензії визначних вчених професорів й інших звичайних людей, про надзвичайне видання "ПРОПАМЯТНОЇ КНИГИ". Однак це ще не досить. Треба кожному мати і прочитати цю "ПРОПАМЯТНУ КНИГУ". Не повинно бути ані одного українця, щоби отої так цінної книги не прочитав і не мав в своїй бібліотеці.

Кожне товариство, яке воно не було б, повинно придбати до своєї бібліотеки "ПРОПАМЯТНУ КНИГУ". Ця книга, це великий вклад до історії нашого загального українського життя тут в Канаді. Тому ще нині замовте собі цю книгу, котра має поверх 850 сторін друку, в прекрасній, сильній оправі, з золотими орнаментами.

Ціна книги досить низька, бо тільки $8.50.

— — — — — — — — — — — —

КАРТОЧКА ЗАМОВЛЕННЯ

Прошу вислати "ПРОПАМЯТНУ КНИГУ", котру видав Український Народний Дім в Вінніпеґу, на адресу

Імя і назвисько ....

Адреса ....

....

Замовлення з грішми посилайте на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL HOME
582 Burrows Ave.,
Winnipeg, Man.